

szakmai gyakorlat során tanított órák kiértékelése, megbeszélése, praktikus tanácsok adása.

Az új munkahelyen a kezdő pedagógus számára nagyon fontos, hogyan fogadja az iskola csapata – és ő hogyan viszonyul az intézmény pedagógusaihoz. Az ő számára is alapvetően meghatározó a visszacsatolás biztosítása, a tapasztaltabb kollégák és vezetőség támogatása, biztatása, megerősítése.

A „BŰVÖS HÁROMSZÖG”: A PEDAGÓGUS–PEDAGÓGUS, PEDAGÓGUS–SZÜLŐ ÉS A PEDAGÓGUS–DIÁK EGYÜTTMŰKÖDÉSE

Az iskola belső életének minőségét három résztvevő – a diák, a szülő és a pedagógus – és ezek egymáshoz fűződő kapcsolata határozza meg. Az iskola szellemiségét természetesen a pedagógus személyesíti meg, aki osztályt vezet, órát ad, szervez, előkészül, ellenőríz, feleltet, oktat és nevel. Azonban csak akkor lehet hatékonyan dolgozni, ha ezt a „háromszöget” egy jól működő kommunikációs csatorna fogja össze, amely kétirányúságon és rendszerességen alapul. Elengedhetetlen és nélkülözhetetlen a napi, heti gyakoriságú beszélgetés a szülővel – ám ha a szülő ezt nem igényli, akkor a pedagógus, az iskola nem sokat tehet a gyerekekért. Az építő jellegű kritikák is nagyon hasznosak tudnak lenni, ha tényeken alapulnak, mert javulást eredményezhetnek.

A SIKERES? JÖVŐ

Egy iskola sikerének egyik legfontosabb alappillére a modern minőségi oktatás stabilizálása lehet. Ehhez azonban megfelelő intézményi háttér biztosítására volna szükség, ami túlmutat az egyes intézmények hatókörén. Az iskolák ezért „nem tehetnek mást”, mint arra törekedni, hogy a terepmunkát, vagyis az oktató-nevelő tevékenységet a lehető leghatékonyabban végzik el. És amire még szükségünk volna: megfelelő törvényi háttér, aktív kisebbségi oktatáspolitikai, HOSSZÚ távú tervezés biztosítása (az állandó reformok helyett), a (kezdő) pedagógusok megfelelő segítése, jó szakmai irány mutatója...

... minőség... kínálat... szolgáltatás... tervezés... hitvallás... szorgalom... új ismeretek... új módszerek... kutatás... karizmatikus személyiség... kreativitás... motiváltság... szakmaiság... gyermekközpontúság... tolerancia... integráció... együttműködés...

BÁRCZI ZSÓFIA

MEGTANÍTANI VAGY PÁLYÁRA SEGÍTENI?

A FELSŐFOKÚ PEDAGÓGUSKÉPZÉS LEHETŐSÉGEIRŐL

„...az iskolák mint intézmények szerves részei a társadalomnak, megtalálhatók bennük a legkülönbözőbb korú egyének (gyerekek, felnőttek), a társadalom különféle rétegei, csoportjai, hatnak rájuk a gazdasági, a társadalmi, kulturális viszonyok, a jogi és a politikai környezet változásai. Emellett nem lehet arról sem megfeledkezni, hogy az iskolák egyben helyszínei a társadalmi viszonyok újratemelődéseknek is. Tehát olyan sajátos társadalmi, illetve társas erőterként is értelmezhetők, amely alapvetően befolyásolhatja a tanulók iskolai és felnőttkori életútját.” (Golnhofer Erzsébet)

Bár a fenti mondatokat Golnhofer Erzsébet a közoktatásra vonatkoztatta, tulajdonképpen érvényesek a felsőoktatásra is. Bár erre ritkán gondolunk, az egyetemeken ugyanúgy különböző korú egyének közösségeként működnek, mint a közoktatás intézményei, legalább annyira befolyásolják működésüket a gazdasági, társadalmi és kulturális viszonyok, s a jogi és politikai környezet változásainak is éppen úgy ki vannak szolgáltatva. A lényeges különbség abban áll, hogy a felsőoktatási intézmények profiljának a kutatás, a tudományos tevékenység legalább olyan fontos eleme, mint az oktatás. Az egyetemeken oktatóinak tudományos teljesítménye, közzétett tanulmányaik minősége és mennyisége, projekttevékenysége kiemelt jelentőségű minden felsőoktatási intézmény életében, hiszen a nyilvánvaló szakmai presztízszen túl meghatározó eleme az oktatók minősítésének, a szakindításnak, a finanszírozásnak. Így mind magának a pedagógusnak, mind pedig munkaadójának – részben gazdasági, részben humánpolitikai szempontból – alapvető érdeke a magas szintű tudományos tevékenység. Tény azonban, hogy tudományterületenként nagyon eltérő lehetőségek adóttak ugyanazoknak a követelményeknek a teljesítéséhez, ezért – például – a pedagógusképzésben résztvevő egyetemi oktatók sokszor kényszerülnek olyan tudományos tevékenység folytatására, amely nem közvetlenül hasznosul a pedagógusképzésben, a pedagógusképzés szempontjából meghatározó jelentőségű munkájuk viszont nem okvetlenül járul hozzá a szakindítás sikerességéhez és/vagy az intézmény gazdasági stabilitásának bebiztosításához.

A szakindítás azonban nemcsak bizonyos tudományos mutatók teljesítésével függ össze, az indítani kívánt tanulmányi programnak meg kell felelnie a szakleírásban foglalt követelményeknek is. A szakleírás egyrészt tartalmilag, másrészt mennyiségileg szabályozza, hogy egy-egy tanulmányi programon belül mit, mikor és milyen mélységben szükséges elsajátítani a hallgatóknak. Ez érvényes a pedagógusképzésre irányuló tanulmányi programokra is. Vagyis a pedagógusképző intézményeknek, bár nyilván törekszenek tanulmányi programjaikat saját arculatuknak megfelelően a lehető legnívósabban kialakítani, távolról sincs teljesen szabad kezük. A pedagógusjelöltek képzése pillanatnyilag egy olyan modell szerint működik, amely erősen behatárolja az intézmények mozgásterét, így azoknak eleve megszabott kereteken belül kell reagálniuk a jövődöbéli pedagógusokra váró kihívásokra is.

Pedig a pedagógusokat övező környezet nagyon gyorsan változik, erről nem feledkezhetünk meg, ha pedagógusképzésről beszélünk. Gyorsan változik a szakma, gyorsan évül el az a tudás, amellyel a friss diplomás kikerül az egyetemről, vagyis folyamatos továbbképzés nélkül előbb-utóbb a mégoly jól felkészült pedagógus is elveszti a kapcsolatát saját szakterülete aktuális valóságával. De gyorsan változik maga a társadalom is, s olyan új kihívásokat állít a pedagógusok elé, amelyek pár évvel ezelőtt még nem léteztek. A pedagógusképző intézmények tanulmányi programjaikban viszont csak azokra a társadalmi problémákra tudnak reagálni, amelyek a program kialakítása idején már ismertek voltak, így a továbbképzés ezen a téren is kulcsszereppel bír.

A felsőoktatásban megvalósuló pedagógusképzés tehát a jövőbeli tanárok pedagógussá válásának nem végpontja, hanem egyik rendkívül fontos állomása. A pedagógusképző intézményekben megszerezhető a szakmai tudás, kialakíthatóak a szükséges készségek és a megfelelő attitűdök is, a pedagógusjelölt azonban nem a diploma átvételével válik érett, feladatainak teljes egészében megfelelni tudó pedagógussá, hanem a gyakorlati tapasztalat, a konkrét iskolai környezethez való idomulás és a folyamatos továbbképzés révén. Ezért (lenne) fontos egy olyan jogi környezet kialakítása, amely háttérrel biztosítana a közoktatás és a pedagógusképző intézmények együttműködésének az eddiginél jóval tágabb kereteihez.

A minőségi oktatás kapcsán gyakori hivatkozási pont a finn, a japán vagy az osztrák példa, arról a háttérrel azonban ritkán van szó, amely a minőségi oktatást – legyen szó akár felsőoktatásról, akár közoktatásról – lehetővé teszi. Fontos annak a tudatosítása, hogy az egyéni teljesítmények minőségének növelése nem oldja meg az oktatással kapcsolatos problémáinkat az oktatásban érdekelt intézményrendszerünk működési feltételeinek gyökeres megváltoztatása nélkül. A közoktatás és a felsőoktatás összefüggéseinek mélyreható átgondolására van szükség, egy olyan rugalmas rendszer kialakítására, amelyben valós és kétirányú szakmai kapcsolat hozható létre a pedagógusképző intézmények és az iskolák között.

KANTÁR BALÁZS

ÁTMENETI ÁLLAPOTBAN A PÁLYAKEZDÉS KIHÍVÁSÁIRÓL

Kezdő tanárként sokszor nem túl szerencsés szakmai kérdésekben megszólalni. A kevesebb tapasztalatra hivatkozva bárki megkérdőjelezheti mondandónk hitelességét – és könnyen meglehet, hogy igaza lesz. A kezdő tanári létről viszont ki más tudna hitelesen tudósítani, ha nem egy kezdő tanár? A témában való közvetlen érintettségem révén így bátran adok közre néhány fésületlen gondolatot, saját megfigyelést, tapasztalatot, melyeket a pedagógus-társadalom két csoportjának ajánlom a figyelmébe. Először is a pályájuk elején álló tanároknak és tanárjelölteknek azért, hogy az én tapasztalataim tükrében elgondolkozhasanak saját munkájukról, illetve azért, hogy felkészülhessenek a rájuk váró kihívásokra. Ezenkívül írásomat a tapasztaltabb kollégáknak figyelmébe is ajánlom, hogy könnyebben meg tudják érteni a fiatalabbakat – hiszen hogyan tudok segíteni egy olyan kollégámon, akit nem értek meg?

Először is szeretném tisztázni, hogy az itt leírtaknak egyetlen célja van. Az, hogy valahogy segítse a pedagógust *jó pedagógussá* válni. Ez pedig csak is a gyermek érdekében történik, ahogy minden más is az oktatásban. Többször említtem majd azt a bizonyos *jó tanárt*, aki természetesen egy saját ideál, de elérendő célnak tökéletesen megfelel.

A gondolatmenet elején nem árt pontosítani a kezdő pedagógus kifejezést sem. Elsősorban a frissen végzett, pedagógusi diplomával és nulla szakmai gyakorlattal rendelkező személyt nevezhetjük így. Azonban van még legalább két csoport, akiket ide sorolhatnánk. Az egyikbe azok tartoznak, akik egy új munkahelyre kerülnek, és az adott iskola írott és íratlan szabályai által megrajzolt környezetben mozognak újoncként. A másik csoportot nem a térbeli, hanem a szakterületen belüli elmozdulás képezi. Kezdő tanárrá válhat egy csapásra bárki, aki valamilyen okból új tantárgyat kezd oktatni. Kisebb iskolákban kimondottan gyakori, hogy a saját szakpárosításunk mellé jut valamilyen nevelési tantárgy, de nem ritkán bármi más. (A pályakezdőknek nem árt erre is felkészülni – legalább lélekben.)

A pedagógusi pálya kezdeti szakaszát szerintem az átmenetiséggel lehetne jellemezni. Először is átmenet (tulaj-

donképpen visszalépés) valamelyik iskolatípusba az egyetemi közezből. Átmenetet jelent továbbá diákból tanárrá válni, ami majdnem azt jelenti, mint elkezdni gyerekből felnőtté alakulni. Az utóbbiról azt gondolom, amit nyilván többen leírtak már előttem, hogy a *jó tanár* igyekszik teljesen soha nem felnőni.

A szakma különlegessége, hogy tanulmányai befejeztével a tanár visszatér az iskolába, csak más szerepben – először iskolába jár, hogy tanulhasson, azután iskolába jár, hogy dolgozhasson. Ez a viszonylag kicsi területen való mozgás adja az egyik jellegzetességét a szakmának. Tanárként minél nagyobb részét kéne ismernünk a világnak, hogy meg tudjuk azt mutatni diákjainknak. Jómagam szívesebben ülnék be egy olyan előadót hallgatni, aki nem csupán az alapiskola-középiskola-egyetem és vissza útvonalon járt, hanem látott már mást is az iskolán kívül.

A PÁLYAKEZDÉS KIHÍVÁSAI

Az egyetemről kilépve a frissen végzett pedagógus – jó esetben – munkája végzésére motivált személyiség, aki pozitívan áll hozzá az előtte álló munkahelyi kihívásokhoz. Még szerencse, hogy ez így van, ugyanis a kezdeti időszaknak vannak bizonyos nehézségei, hátrányai. Csak párat említek, a teljesség igénye nélkül.

Találkozhatunk olyan kollégákkal, akiket a kezdő tanár lelkesedése, tenni akarása zavar. Az ő szájukból hangzanak el a „*Te még fiatal vagy, de ne félj, majd átmegy...*” és hasonló „motivációs gondolatok”, amik sajnos rendkívül hatékony módon veszik el az ember munka- és életkedvét.

A kezdeti időszakban sorra bukkanunk fel a mindennapi munkával kapcsolatos kisebb-nagyobb hiányosságok. Ez az úgynevezett „*tanultamdemégsztudom*”-érzés ugyancsak demotiváló lehet, ahogy az is, hogy a készülébe fektetett erő és idő nem mindig térül meg a munka során. A fáradt és morcos tanár pedig nem jó tanár.

További negatívumnak számít a szakma alacsony társadalmi presztízse, valamint a viszonylag szerény bér. Gyakran elhangzik: „Tanár vagy? Ó, te szegény!”, ami nem ritkán szó szerint is igaz. Ter-